

може бути одним із ефективних шляхів профілактики протиправної поведінки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Список використаних джерел та літератури:

1. Інтегровані соціальні служби: теорія, практика, інновації: Навч.-метод. комплекс / Авт.—упоряд.: В.О.Безпалько, І.Д.Зверева, З.П.Кияниця, В.О.Кузьмінський, В.П.Лютій, Ж.В.Петроцько, М.І.Ростальна, Л.І.Стрига / За заг. ред.: І.Д.Зверєвої, Ж.В.Петроцько. — К.: Фенікс, 2007. — 528 с.
2. Основы формирования гуманных взаимоотношений учащихся школ-интернатов для детей-сирот и детей, оставшихся без опеки родителей, во внеурочной деятельности / Академия педагогических и социальных наук. — К.: Силос, 1999. — 250 с.
3. Основні шляхи формування соціальної відповідальності вихованців шкіл-інтернатів для дітей-сиріт: Метод. рекомендації / Л.С.Дробот та ін. (уклад.); АПН України, Інститут проблем виховання. — К., 1997. — 60 с.
4. Специфіка управління позаурочною виховною діяльністю шкіл-інтернатів для дітей-сиріт і дітей, які залишились без батьків: Метод. рекомендації / Б.С.Кобзар та ін. (уклад.); Інститут змісту і методів навчання; Інститут педагогіки АПН України. — К., 1997. — 36 с.
5. Становлення особистості: Кам'янець-Подільський: Видавець ІІІ Зволейко Д.Т., 2007. — 212 с.

УДК 373. 533:379. 82

Рабійчук С.О.,
аспірант
(м.Хмельницький)

ОРГАНІЗОВАНИЙ ЧАС КАНИКУЛ ЯК ОПТИМАЛЬНИЙ ФАКТОР ВИХОВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ

Стаття розкриває важливі моменти, які впливають на розвиток та виховання особистості учня в процесі організованого канікулярного часу як різновиду дозвільної діяльності.

Ключові слова: організований час канікул, особистість учня, дозвілля.

Багатьма школами в наш час не приділяється достатня увага важливості та значимості організації дитячих канікул, які крім відпочинку і рекреації значно розширюють життєвий досвід дитини. Допомагають їй засвоїти нову інформацію, дозволяють самовизначитися в тому або іншому занятті, діяльності, розвивають його здібності, на які школа у силу своєї специфіки не орієнтована протягом навчального року.

Розглядаючи педагогічні можливості шкільних канікул, Н.Крилова відзначає, що вони „найбільше відповідають потребам дитини у вільному виборі цікавої для неї діяльності і вільному розвитку інтересів, де під волею розуміється стан, коли індивід бачить реальні можливості здійснення ним особистісно значимих дій і реалізації індивідуальних здібностей. Під інтересом розуміється готовність вибрати і здійснити нелімітовану особистісно-значиму діяльність і тим самим випробувати свої здібності в обраній сфері”. „Канікули, — підкреслює Крилова далі, — альтернативний школі, але настільки ж важливий простір утворення, в основі якого лежить творчість і сумісність” [2, 18-22].

Літні канікули становлять значну частину річного обсягу вільного часу дітей. У канікулярний час створюються найрізноманітніші за характером об'єднання юнаків, які грають велику роль у розвитку їх творчих начал, у становленні самосвідомості й самовизначенні школярів, відбувається прилучення до соціокультурних і освітніх цінностей, реалізуються різноманітні плани та інтереси в особистісно значимих сферах діяльності, здійснюється розрядка напруженості, що нагромадилася за навчальний рік, відновлення втрачених сил.

Літо, відзначають багато дослідників, — „період, сприятливий для інтенсивного обміну духовними та емоційними цінностями, період вільного спілкування дітей, задоволення кожним з них сформованих особистісних інтересів”, самостійний і важливий момент емоційного настрою. „Діяльність, пропонована дітям у літніх умовах, покликана усунути (перебороти) наявне в навчальному процесі школи певне відставання від потреб підлітків в активних формах пізнавальної діяльності (колективні, ігрові), у різноманітних самостійних і досить складних видах робіт (пошук, спостереження, конструювання, моделювання та інших), у матеріалізації діяльності (виконання фактичних завдань), у діалозі (інформаційному, науковому та іншому). Ця діяльність повинна бути посиленою для кожної особистості і складною (змістовно і технологічно) для неї, повинна вимагати інтелектуального, фізичного, емоційного напруження. Вона повинна бути привабливою, відповідати інтересам особистості, мати чітко виражений результат, містити ефект новизни, дозволяти проявляти творчість і самостійність, допускати можливість варіативності у виборі способів досягнення заданих (або самим поставлених) цілей, сприяти задоволенню потреб особистості в самоствердженні і творчому самопрояві [5, 12-14].

Більша кількість дитячих установ, у тому числі заміські оздоровчі центри, саме у канікулярний час, як правило, і розгортають свою діяльність. У дитячих центрах відпочинку переважає фізичною і творчою активністю, де застосовуються різноманітні форми організації дозвільної діяльності, наприклад, такі як колективні творчі справи, ігри. Дитячі літні центри надають творчі, рекреаційні, фізичні, пізнавальні можливості дитині для придбання соціального досвіду в тимчасовому груповому об'єднанні, для особистісного самоствердження в колі однолітків. Дитячі об'єднання за інтересами, які створюються на базі заміських літніх центрів, нерідко знаходять продовження в роботі цих об'єднань за місцем проживання.

На істотне місце оздоровчих дитячих центрів у сфері дозвілля дітей, підлітків та юнацтва звернула увагу у своїх дослідженнях І.А.Новікова, яка підкреслила, що „просто і невимушене життя табору, пов'язане з елементами пригод, вся його діяльність загалом, сприяють тому, щоб табір впливав на життя дитини особливим чином” [4, 226].

У заміському оздоровчому центрі дитина поводиться одночасно так, як удома, у школі, на вулиці у своїй компанії, в установі додаткового утворення. Вся її активність і самостійність здійснюється в одному місці на очах у тих самих людей, які на обмежений час виявилися поруч. У рамках заміського дитячого колективу, в умовах замкнутого простору вирішується питання спільної діяльності дітей і дорослих у сфері дозвілля. Дорослий у ході спілкування зі старшокласниками вносить нову соціальну інформацію, нові імпульси, орієнтує їх на діяльність і

творчість. Результативність виховного впливу дорослого значно підсилюється, якщо він є членом даного дозвіллевого об'єднання, бере участь у діяльності нарівні з дітьми на демократичній основі, і подвійно підсилюється, якщо дорослий виявляється лідером цього об'єднання, носієм нового.

Збагачення системи взаємин між дорослими і вихованцями дозволяє підвищити виховний потенціал дитячого об'єднання, розширити результативність дитячого дозвілля, перетворити дозвіллеву діяльність у процес керування, насамперед, розвитком дітей. Особливості тимчасових дитячих колективів та їхнє значення в процесі формування позиції старшокласників розглядали А.Г. Кіричник і В.П. Іжицький, які відзначали, що „у новому колективі оцінка особистості старшокласника буде складатися у відповідності з тією поведінкою, відношенням до справи, до товаришів, до дорослих, до колективу, які він тут продемонструє” [1, 17].

Підкреслюючи важливу роль тимчасового колективу в житті учнів різних регіонів, автори вказують, що перебування старшокласників у таборі „розширює їх кругозір, дозволяє отримати досвід встановлення контактів з новими людьми, вимагає вміння адаптуватися в умовах, що змінюються” [1, 17-18].

Отже, тимчасовий дитячий колектив у канікулярний час прилучає старшокласників до молодіжної субкультури, надає їм можливості виразити себе по-новому, затвердитися у спільності однолітків. Створення зразкової моделі поведінки, різнобічність змісту та насиченість діяльності в літньому центрі створюють передумови для всебічного прояву старшокласником своїх властивостей і здібностей.

Таким чином, літніми оздоровчими центрами ведеться пошук нових шляхів розвитку системи дозвіллевої діяльності старшокласників, яка буде сприяти їх саморозвитку, самоствердженню, задоволенню соціально-психологічних потреб та інтересів, будуватися на принципах волі і незалежності. Літні оздоровчі центри старшокласників прагнуть забезпечувати дітям певні ціннісні орієнтації, засновані на гуманістичних принципах, надавати можливість для варіативного поведіння, багатомірності життєдіяльності, задоволення потреб в емоційному контакті, реалізації своєї активності, пізнання, творчості.

Список використаних джерел та літератури:

1. Кирічник А.Г., Іжицький В.П. Летние объединения старшекласников. – М.: Знание, 1984. – 80 с.
2. Крылова Н.О. На летнем отдыхе // Народное образование. – 1999. – №5. – С.18-22.
3. Ляльчук К.М. Свободное время как объект и средство социального регулирования: Автореф. дис. ... канд. филос. наук. – К., 1982. – С.13.
4. Новикова И.А. Организация досуга подрастающего поколения в США (Традиции и современность). Дисс. докт. пед. наук. – СПб, 1992. – 362 с.
5. Ребенок в зазеркалье лета: анализ, концепция и перспективы развития системы отдыха детей. – М.: Институт рефлексивной психологии и педагогики творчества, 1992. – 68 с.

Рондяк Л.М.,

здобувач

(м. Самбір, Львівської обл.)

ФОРМУВАННЯ ЗДАТНОСТІ САМОДОПОМОГИ В УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Автор статті обґрунтовує необхідність формування в учнів початкових класів здатності самопомогти, здійснює спробу визначити характер життєвих труднощів молодших школярів, виявити їх причини та умови формування здатності самопомогти у дітей цього віку.

Ключові слова: життєві проблеми, життєві завдання, життєздатність, життєстійкість, життєтворчість, самопомога.

Однією з найважливіших проблем сучасної школи є формування в учнів здатності успішно розв'язувати складні життєві проблеми. Більшість науковців, які вивчають соціальні проблеми сьогодення в різному контексті, вказують на специфічний, стійкий параметр життєдіяльності сучасного суспільства – ризик [3, 4]. Необхідність приймати рішення в умовах невизначеності, небезпеки, за відсутності гарантії успіху зумовлюють потребу формування у дітей та молоді життєво необхідних якостей – життєтворчості, життєздатності та життєстійкості. *Життєтворчість* людини, на думку І.Г.Єрмакова і Д.О.Пузікова, дозволяє усвідомити та осмислити, досягнути життєву проблему, визначити міру активності особистості, шляхи та засоби вирішення життєвого завдання. *Життєздатність* допомагає здобути ресурси та наснажує на вирішення. *Життєстійкість* допомагає встояти на визначеному шляху, довести справу до кінця, зберегти фізичне, психічне та психологічне здоров'я в процесі вирішення життєвого завдання [3, 10]. Саме школа може і повинна допомогти дитині усвідомити життєві проблеми, визначати завдання та шляхи їх розв'язання. Визначна роль у цьому належить самій дитині, оскільки вона є основним суб'єктом власного життєздійснення.

Метою даної статті є спроба визначити характер життєвих труднощів учнів початкових класів, виявити їх причини та умови формування здатності самопомогти у дітей цього віку.

Молодший шкільний вік вважаємо сприятливим для формування досліджуваної якості, оскільки: *по-перше*, всі діти 6-7-річного віку включаються у навчально-виховний процес початкової школи, що створює можливості для систематичної розвивально-виховної роботи з кожною дитиною зокрема; *по-друге*, саме у цьому віковому періоді закладаються основи морально-світоглядної й емоційної спрямованості, стилю і характеру поведінки і діяльності; *по-третє*, для дітей цього віку характерна підвищена сприйнятливості до виховних впливів дорослих, яка з одного боку, пов'язана із здатністю молодшого школяра *до навчання*, а з іншого – безперечним визнанням авторитету вчителя, прийняттям його права спрямовувати життєдіяльність учня.

І найголовніше, молодший шкільний вік є таким етапом у розвитку особистості дитини, коли кардинально змінюється її життєва позиція, соціальна ситуація розвитку: виникає необхідність вперше у житті опанувати нову соціальну роль – роль учня, що вимагає від неї значної концентрації внутрішніх зусиль; тепер дитина починає усвідомлювати своє місце у світі суспільних відносин, що докорінно змінює її самосвідомість.